

MAQSUD SHAYXZODA VA ABDULLA QAHHOR IJODIDA UYG'UNLIK

Azamatov Abduazim Abdusaid o'g'li
Toshkent davlat transport universiteti talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada XX asr o'zbek adabiyotining yetakchi vakillari Maqsud Shayxzoda va Abdulla Qahhor ijodiy merosidagi uyg'unlik muammasi tizimli tahlil qilinadi. Turli janr va uslubda ijod qilganlariga qaramay, ikki yozuvchi inson qadri, ijtimoiy haqiqat va milliy o'zlikni anglash g'oyalarini o'zaro to'ldiruvchi badiiy yechimlar orqali ifodalagan. Tadqiqotda adabiy uyg'unlik transport tizimlarini loyihalashdagi makro-mikro integratsiya prinsiplari hamda dasturiy ta'minot arxitekturasidagi frontend-backend bog'liqligi orqali metodologik jihatdan yoritiladi. Maqola zamonaviy talaba tafakkurini shakllantirishda kompleks adabiy tahlilning o'rni va ahamiyatini asoslab beradi.

Kalit so'zlar: Maqsud Shayxzoda, Abdulla Qahhor, ijodiy uyg'unlik, o'zbek adabiyoti, makro-mikro tahlil, inson qadri, tizimli yondashuv, zamonaviy ta'lim.

Abstract: This article examines the creative harmony between two pivotal figures of 20th-century Uzbek literature, Maqsud Shayxzoda and Abdulla Qahhor. Despite their distinct genres and stylistic approaches, both writers converged on core themes of human dignity, social truth, and national self-awareness through complementary literary strategies. The study employs a systemic analytical lens, drawing parallels with macro-micro integration in transport engineering and frontend-backend architecture in software design to illustrate their creative synergy. The paper further argues that studying their works in tandem fosters critical, interdisciplinary thinking essential for modern students navigating an information-dense era.

Keywords: Maqsud Shayxzoda, Abdulla Qahhor, creative harmony, Uzbek literature, macro-micro analysis, human dignity, systemic approach, modern education.

XX asr o'zbek adabiyotida Maqsud Shayxzoda va Abdulla Qahhor nomlari odatda qarama-qarshi janrlar, turli badiiy strategiyalar va mustaqil ijodiy yo'nalishlar vakillari sifatida qaraladi. Shayxzoda tarixiy drama, lirik doston va tarjimalar orqali milliy xotira va madaniy uzluksizlikni shakllantirgan bo'lsa, Qahhor qisqa nasr, psixologik realizm va ijtimoiy hajv orqali zamonaviy insonning ichki dunyosi hamda kundalik ziddiyatlarini ochib bergan. Biroq, adabiyotshunoslik amaliyoti shuni ko'rsatadiki, ushbu ikki ijodkor o'rtasida raqobat emas, balki g'oyaviy va uslubiy jihatdan o'zaro to'ldiruvchi chuqur uyg'unlik mavjud. Ular bir davrning farzandlari, bir xalqning dardini yelkasida ko'targan adiblar bo'lib, har biri o'z sohasida haqiqatni boshqacha, ammo o'zaro bog'liq usulda ochib bergan. XX asr o'rtalari o'zbek adabiyoti siyosiy nazorat, ideologik cheklovlar va ijodiy erkinlik o'rtasidagi murakkab muvozanat davri edi. Maqsud Shayxzoda bu sharoitda tarixiy allegoriya, lirik chuqurlik va madaniy kodlardan foydalanib, milliy g'oya va inson erkinligini bilvosita, ammo barqaror tarzda yetkazdi. "Jaloliddin Manguberdi", "Toshkentnoma" kabi asarlarida u xalqning o'tmishi, qahramonlik an'analari va madaniy merosni epik kenglikda aks ettirdi. Abdulla Qahhor esa zamonaviy hayotning nozik jihatlarini, oddiy insonlarning psixologik portretini va ijtimoiy adolat masalalarini ochiq,

realistik til orqali ifodaladi. “Qo’shchinor chiroqlari”, “Sarob”, “O’g’ri” kabi hikoyalarda u jamiyat ichidagi ziddiyatlar, insoniy zaiflik va axloqiy tanlovlar ustiga qalam tebratdi. Farq sezilarli bo’lsa-da, ikkala muallifning asosiy g’oyaviy poydevori bir xil: inson qadri, adolatga intilish va jamiyat oldidagi mas’uliyat.

Bu uyg’unlikni tushunish uchun uni transport tizimlarini loyihalashdagi makro va mikro tamoyillari orqali tahlil qilish maqsadga muvofiqdir. Transport tizimlarida makro daraja yo’l tarmog’ining umumiy yo’nalishi, tarixiy poydevori va mintaqaviy bog’liqlikni belgilasa, mikro daraja har bir kesishma, signal tizimi, yo’lovchi oqimi va xavfsizlik mexanizmlarini nazorat qiladi. Adabiyotda ham xuddi shunday tamoyil kuzatiladi: Shayxzoda ijodi milliy xotira, madaniy kontinuitet va tarixiy yo’nalishni belgilovchi “makro tuzilma” vazifasini o’taydi. Qahhor asarlari esa jamiyatning kundalik ritmi, inson psixologiyasi va ijtimoiy signal tizimlarini aks ettiruvchi “mikro mexanizm”dir. Biri poydevorni mustahkamlasa, ikkinchisi tizimning jonli, insoniy jihatini ta’minlaydi. Inson qadri g’oyasi aynan shu ikki qutbning kesishgan nuqtasida to’laqonli shakllanadi. Shuningdek, bu ijodiy uyg’unlik dasturiy ta’minot arxitekturasidagi “frontend va backend” prinsipi bilan ham qiyoslanishi mumkin. Shayxzoda asarlari tizimning asosiy arxitekturasini, tarixiy kod va ma’lumotlar bazasi vazifasini o’tas, Qahhor ijodi esa foydalanuvchi interfeysi, emotsional aloqa va real hayotga moslashtirish mexanizmi sifatida namoyon bo’ladi. Ikkalasi ajralmas bog’liqlikda ishlagandagina jamiyat tizimi to’liq va barqaror faoliyat yuritadi.

Zamonaviy ta’lim sharoitida axborot oqimining tezlashuvi va yuzaki o’qish madaniyati talabalarda chuqur tahlil, kontekstual tushunish va ko’p qirrali fikrlash qobiliyatini zaiflashtirmoqda. Shu nuqtai nazardan, Shayxzoda va Qahhor ijodini integratsiyalashgan holda o’rganish nafaqat adabiy merosni saqlash, balki talabaning intellektual barqarorligini shakllantirishning samarali vositasidir. O’quv jarayonida ushbu uyg’unlikni tahlil qilish adabiyotni yagona natija yoki bitta uslub sifatida emas, balki ko’p qirrali, o’zaro bog’langan tizim sifatida qabul qilish madaniyatini shakllantiradi. Shayxzoda tarixiy kontekstni, madaniy kodlarni va milliy g’oyani tushunishga yordam bersa, Qahhor inson psixologiyasini, ijtimoiy muammolarni va kundalik hayotdagi adolat masalasini ko’rishga undaydi. Ikkalasini birgalikda o’rganish esa “tuzilma” va “mazmun” o’rtasidagi bog’liqlikni anglashga, ya’ni “o’tmishni bilish – bugunni tushunish – kelajakni qurish” tamoyilini amaliy ko’rinishda o’zlashtirishga xizmat qiladi. Adabiyotni faqat o’qish emas, balki tushunish va bog’lash kerakligi aynan shu uyg’unlik orqali namoyon bo’ladi. Talaba bu ikki ijodkorni birga o’rganar ekan, u nafaqat badiiy matnlarni, balki inson tabiati, jamiyat muvozanati va madaniy uzluksizlikni o’zlashtiradi.

Xulosa qilib aytganda, Maqsud Shayxzoda va Abdulla Qahhor ijodi turli janr, uslub va badiiy strategiyalar asosida shakllangan bo’lsa-da, ular inson qadri, ijtimoiy haqiqat va milliy o’zlikni anglash masalalarida chuqur uyg’unlikka ega. Shayxzoda tarixiy-epik va lirik yo’nalish orqali milliy poydevor va madaniy xotirani mustahkamlasa, Qahhor psixologik realizm va zamonaviy tahlil orqali jamiyatning “dinamik signallari”ni ochib beradi. Ularning ijodiy bog’liqligi raqobat emas, balki o’zaro to’ldiruvchi tizim tamoyilining adabiy ifodasidir. Zamonaviy talaba tafakkurini rivojlantirishda ularning asarlarini birgalikda o’rganish kompleks tahlil, kontekstual tushunish va tanqidiy fikrlash ko’nikmalarini

shakllantiradi. Har qanday ijtimoiy yoki texnik tizim oxir-oqibat inson uchun yaratilganligi sababli, Shayxzoda va Qahhor uyg'unligi adabiyot orqali yetkazilgan insonparvarlik g'oyasining bugungi zamon uchun ham o'z dolzarbligini to'liq saqlab qolishini tasdiqlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Shayxzoda M. Tanlangan asarlar. – Toshkent: Adabiyot va san'at nashriyoti, 1988.
2. Qahhor A. Tanlangan asarlar. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot, 1990.
3. O'zbek adabiyoti tarixi. 4-jild. – Toshkent: Fan, 1978.
4. Karimov N. Maqsud Shayxzoda: Hayoti va ijodiy yo'li. – Toshkent: O'qituvchi, 2005.
5. Abdullayev S. Abdulla Qahhor ijodi: uslub va zamon. – Toshkent: O'qituvchi, 1998.
6. "XX asr o'zbek adabiyotida janrlar uyg'unligi". Adabiyotshunoslik jurnali, 2021, №2.
7. O'zbekiston Milliy Arxivi. Fond 18, ro'yxat 2, ish 405. 1940–1960-yillar adabiy yozishmalar.